

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
oraz Wojskowej Służby Polek
87-100 Toruń, ul. Podmurna 93, tel. 0048 56 65 22 186
e-mail: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl
NIP 956 16 25 127; REGON 870502736
KRS 00000 41692
Nr r-ku 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

MEMORIAŁ
Generał Marii Wittek

fol. brosk

KG. B.CH.

††

SZCZAWIŃSKA Maria

ps. „Jodłowska”, Czarna Maria

*4055/WSK
1*

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — 4055/WSK.

SZCZAWIŃSKA Maria

ps. „Jodłowska” „Czarna Maria”

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 — relacja właściwa

I/2 — dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora

I/3 — inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora

II. Materiały uzupełniające relację

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”):

III/1 — dot. rodziny relatora

III/2 — dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III/3 — dot. ogólnie okresu okupacji (1939 — 1945)

III/4 — dot. ogólnie okresu po 1945 r.

III/5 — inne...

IV. Korespondencja

.....
.....
.....
.....

V. Wypisy ze źródeł (tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”) ✓

VI. Entencje ✓

II Materiały uzupełniające relację

- Biogram H. Szczawińskiej oprac. przez H. Lindner, wydruk,
l. 3 s. 1-3

Maria Szczawińska „Jodłowska”, „Czarna Maria” (1901-1985)

Maria Szczawińska urodziła się 6 sierpnia 1901 r. w Warcie w powiecie Sieradz, w rodzinie chłopskiej, córka Ludwika i Marii Szczawińskich. W 1918 r. ukończyła roczną Szkołę Rolniczą w Mirosławicach. W 1920 roku pracowała ochotniczo jako sanitariuszka w Szpitalu Ujazdowskim w Warszawie. W 1924 r. ukończyła Państwowe Seminarium Nauczycielskie w Zgierzu. W latach 1924-1925 pracowała jako nauczycielka w dwuklasowej szkole powszechnej w Staroście w powiecie Lubartów, w latach 1925-1926 była słuchaczką Studium Społeczno-Oświatowego Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. Od 1926 r. pracowała jako instruktor ds. propagandowo-wychowawczych w Powszechnej Spółdzielni Spożywców, następnie była lustratorem spółdzielczości uczniowskiej w Wydziale Społeczno-Wychowawczym Związku Spółdzielni Spożywców „Społem” w Łodzi. W latach 1929-1934 pracowała w Powiatowym Związku Młodzieży Wiejskiej w Garwolinie, a następnie w Sekretariacie Generalnym Stronnictwa Ludowego w Warszawie. Była również czynną działaczką Związku Młodzieży Wiejskiej RP: od czerwca 1928 r. do listopada 1931 r. oraz od października 1933 r. do grudnia 1937 r. wchodziła w skład Zarządu Głównego ZMW RP, od października 1935 r. do grudnia 1937 r. była skarbnikiem ZG. W latach 1928-1937 kierowała „Nowizną Wiciową” i współredagowała dodawane do „Wici” pismo pod tym samym tytułem.

W latach II wojny światowej czynnie włączyła się w działalność konspiracyjnego ruchu ludowego. Marszałek Maciej Rataj upoważnił ją i sekretarza Stronnictwa Józefa Grudzińskiego do zbierania opinii o nastawieniu działaczy ludowych i wiciowych do podjęcia pracy konspiracyjnej, o zachowaniu Niemców wobec wsi i stosunku ludności do okupanta, o aresztowaniach i innych formach dyskryminacji. Maria Szczawińska mając szeroki krąg powiązań z ludowcami z całej Polski, wprowadzała odpowiednich ludzi do pracy konspiracyjnej. Jej mały pokój mieszczący się w lokalu Stronnictwa przy ul. Książęcej 4 w Warszawie stanowił punkt kontaktowy. Jesienią 1940 roku Maria weszła w skład Komendy Głównej BCh jako szef łączności z zagranicą. Dzięki jej staraniom i wysiłkom udało się w stosunkowo krótkim czasie nawiązać łączność z polskim rządem emigracyjnym w Londynie. W kwietniu 1942 roku rozpoczęła pracę jedyna radiostacja CKRL „Roch”, oznaczona kryptonimem „82”. Maria czuwała nad organizacją i działaniem tej radiostacji i kierowała biurem, w którym szyfrowano depesze i materiały do przekazania za granicę. Zajmowała się redagowaniem uzyskanych z nasłuchu wiadomości do prasy konspiracyjnej. Materiały te w postaci maszynopisów na bibułce dostarczała do drukarni CKRL „Roch” Grażyna Dąbrowska, łączniczka Wydziału Łączności z Zagranicą. Rozbudowywanie działalności

podziemnej zrodziło potrzebę uaktywnienia kobiet wiejskich. W styczniu 1942 roku w ramach SL „Roch” powstał z inicjatywy m. in. Marii Szczawińskiej Ludowy Związek Kobiet. Była to organizacja, licząca w końcu okupacji około 20 tys. członkiń, w tym 8 tys. sanitariuszek Zielonego Krzyża.

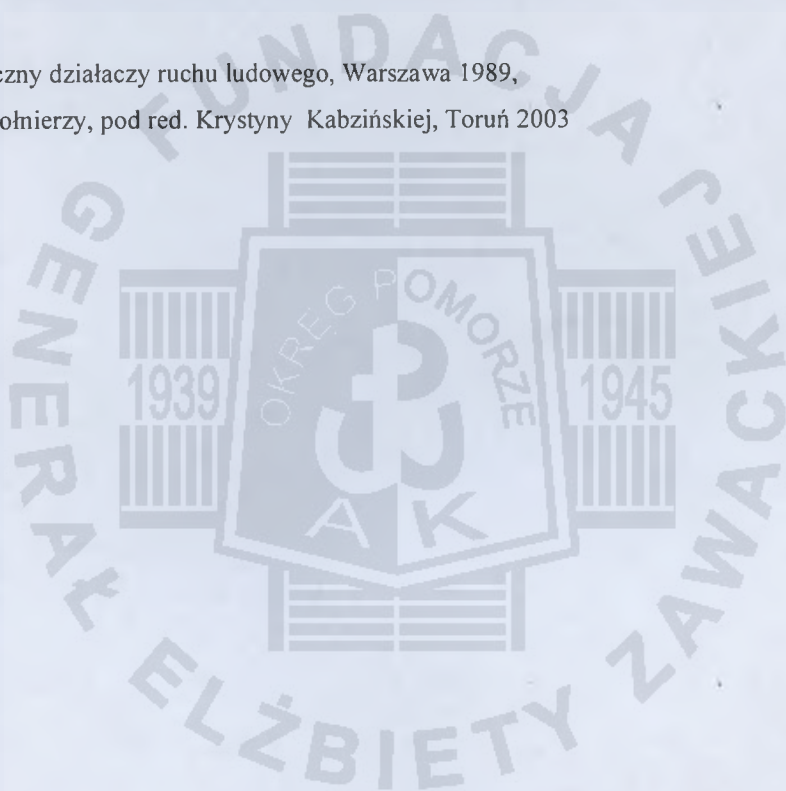
Maria Szczawińska była faktyczną, choć bez oficjalnej nominacji przewodniczącą LZK. Brała aktywny udział w konferencjach i naradach centralnych w Warszawie oraz kursach ideowych i sanitarnych, które niejednokrotnie współorganizowała. Prowadziła Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej w ścisłej współpracy z prof. dr. Henrykiem Gnoińskim, szefem Wydziału Sanitarnego LZK i członkiem KG BCh. We współpracy z dr. Gnoińskim i przy pomocy lekarzy i pielęgniarek współpracujących z „Zielonym krzyżem” w latach 1942-1944 przeprowadzono ponad 300 kilkudniowych i miesięcznych szpitalnych kursów sanitarnych, na których przeszkolono około 8 tys. sanitariuszek. Wspólnie z Weroniką Tropaczyńską-Ogarkową prowadziły Wydział Propagandy i Prasy. Z ich inicjatywy w lipcu 1942 roku ukazał się pierwszy numer organu LZK „Żywia”, w którego zespole redakcyjnym aktywnie uczestniczyła. Maria była także inspiratorką i współtwórczynią pisma dziecięcego „Biedronka”, ukazującego się od końca 1942r. jako dodatek do „Żywii”. Z chwilą nasilenia różnych form walki żołnierzy BCh Szczawińska zainicjowała powołanie w ramach LZK służby sanitarnej – początkowo w postaci punktów, sekcji i patroli sanitarnych, które z czasem zostały przekształcone w samodzielny Wydział „Zielonego Krzyża”. W zakresie ideowo-wychowawczym współuczestniczyła w opracowywaniu programów i prac, które realizowała wspólnie z Hanną Chorążyną i Weroniką Tropaczyńską-Ogarkową. Zainicjowała organizowanie kursów pobudzających kobiety do samokształcenia, m.in. kurs zwany „Listową Uczelnią Kobięcą”, pełniący rolę tajnego uniwersytetu ludowego. Na kursach Maria prowadziła wykłady dotyczące problematyki społeczno-ideowej.

Po wyzwoleniu należała do Polskiego Stronnictwa Ludowego, od 8 lipca 1945 r. była członkinią Tymczasowego Komitetu Wykonawczego, od 21 stycznia 1946 r. - Rady Naczelnej. Wykluczona ze Stronnictwa za opozycyjne stanowisko wobec polityki Stanisława Mikołajczyka włączyła się w organizowanie Lewicy PSL: była kierownikiem Wydziału Kobięcego, redaktorką „Chłopskiego Świata” (w latach 1946-1947) i „Chłopów i Państwa”, członkinią Tymczasowego NKW i NKW PSL (w latach 1947-1949). Po zjednoczeniu ruchu ludowego i utworzeniu Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego była w latach 1949-1956 członkinią Naczelnego Komitetu Wykonawczego i Głównej Komisji Rewizyjnej (w latach 1956-1959). W latach 1949-1955 pracowała w redakcji „Zielonego Sztandaru”, w latach 1955-1978 - w Ludowej Spółdzielni Wydawniczej. Odznaczona została Krzyżem

Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski i Krzyżem Grunwaldu III klasy. Zmarła w Warszawie 4 maja 1985 r.

Bibliografia:

- ✓ Archiwum MHPRL, nr inw. MHPRL/AN-0101-0109,
- ✓ Archiwum ZHRL. Sygn. KG BCh
- ✓ G. Cergowska, Matki Partyzantów, Warszawa 1982,
- ✓ B. Matusowa „Kwiatkowska”, Na partyzancki poszły bój 1939-1945, opracowała Stanisława Młodożeniec-Warowna, Warszawa 1968,
- ✓ Twierdzą nam będzie każdy próg, Kobiety ruchu ludowego w walce z hitlerowskim okupantem, sylwetki, wspomnienia, artykuły, wybór i opracowanie Maria Jędrzejec, wstęp prof. dr Józef Chałasiński, Warszawa 1970,
- ✓ Słownik biograficzny działaczy ruchu ludowego, Warszawa 1989,
- ✓ Sylwetki kobiet żołnierzy, pod red. Krystyny Kabzińskiej, Toruń 2003

i

T.: 4055/WSK

B. Ch.

†† 1985

SZCZAWIŃSKA Małgorzata

ps. „Jodłowska”, „Czarna Małgorzata”

V Wypisy ze źródeł K. Y.

B. Rojek 2010

i

T.: 4055/WSK

KG-BCH
Warszawa

++

SZCZAWIŃSKA Maria

1904-1985 ps. "Modłowska", "Czarna
Maria", Działaczka ZMW RP, "Wici"
Szef Łączności z zagranicą, KG-BCH
Inicjator i założycielka Zielonego
Krzyża. Krzyż Romandorski Orderu
Odrodzenia Polski. Stopień majora

Jobi:
Sylwetki Kobiet Żołnierzy
Fundacja "Archiwum i Muzeum
Pomorskie Armii Krajowej oraz Wojskową
Służby Polek
str. 325, 326, 327, 328, 329

D. Rost
2004

a1

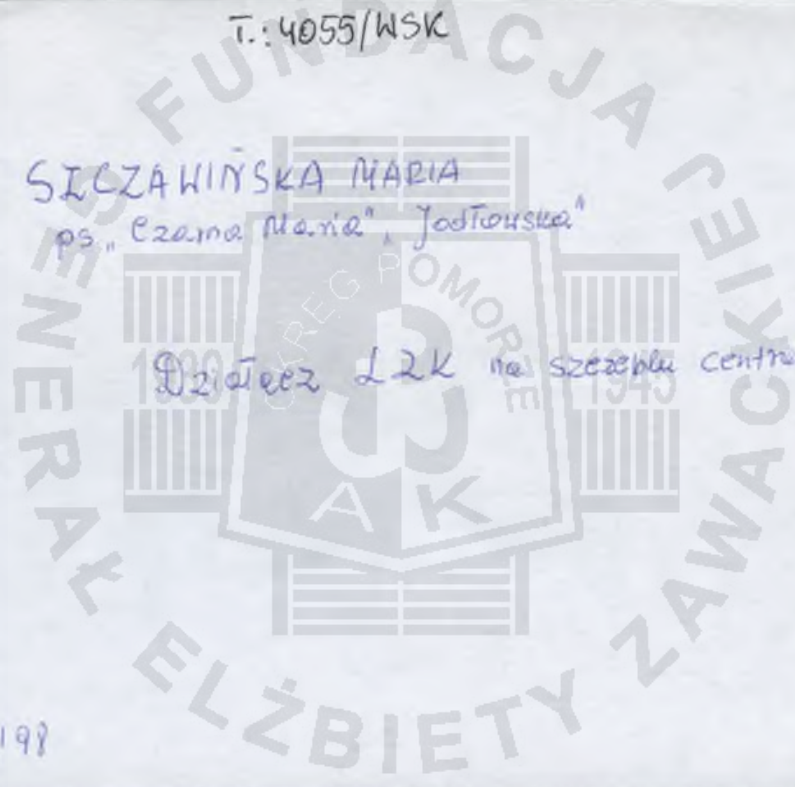
T.: 4055/WSK

L2K
Centrale

SICZAWIŃSKA MARIA
ps. "Czarna Maria", Jodłowska"

Dziatecz L2K na szczeblu centralnym

4. Ruj 1998

T.: 4055/WSK

WSK
Bat. Chł.

Maria Izorawińska (ur. 1904),
pedagog. W latach 1928-37 w Łanach
Głównym T.M.H. RP. „Wici”, od 1938 redaktor
działu kobiecego w „Lubnym Szatanie”.
Podczas okupacji w Łanach z „ograniczą”,
w Komendzie Głównej PCh, redagowała
pisma ludowe, kalendarzka Józefa Kiecki.
Od 1943 w kierownictwie Ludowego Związku
Kobiet. Po wojnie działaczka PCh, następnie
TCh (pryp. red.)

17 Bin
Mij 2 1984 / 2-3

T.: 4055/WSK

SL

Szczawińska Maria

ort., wytwianego w II. 1940 w Lublinie

Tymerasowego Centralnego Kierownictwa Ruchu
Ludowego

JJ. Tenj - Na rozstajach odtóg. Wite 1980

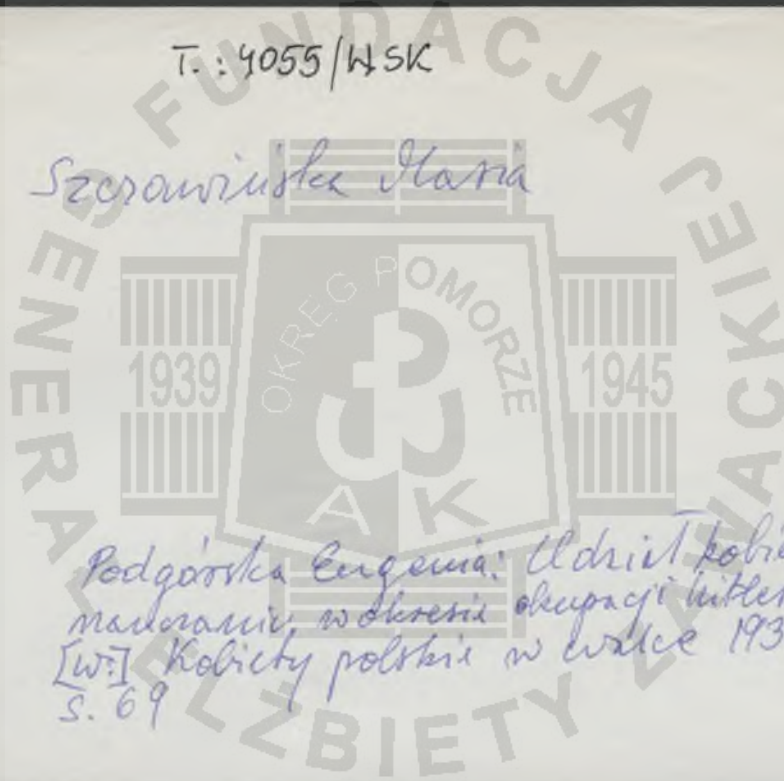
JN-K

s. 99

T.: 4055/WSK

L2K
Tajne
1mm

Szczenińska Hanna

Podgórska Eugenia: Udział kobiet w tajnym
madraniu w okresie okupacji hitlerowskiej
[w:] Kobiety polskie w walce 1939-1945
s. 69

HK 97

16
"

T.: 4055/WSK

LZK
W-va

SLCZAWIŃSKA MARIA
ps. "czarna Maria", "Jodłowska"

Działaczka Ludowego Związku Kobiet od 1942 r.
Kierowała tym związkiem na szczeblu centralnym
wspólnie z Anną Chomąwą i weteranką Tropaczowską-
Ogarkową.

Zob. Śląski J. "Polska Kobieta" T. 3 "Noc"
Wrocław, 1986 s. 218

B. FAPAK

A. Raj/98

α

T. 4055/WSK

Str. Lud.
okr. 15-102

SZCZAWIŃSKA Małgorzata

ps. „Czarna Małgorzata”

1939

1945

E.F.04.03

T. 4055 IWSK

LSK

Tajne
recepty.

SZCZAWIŃSKA maria
ps. "Czarna maria"

VI. Fotografie

1. zdj. legitym. [b. ol.], oryg., (4,8 x 7,2),
szk. 1

2. zdj. legitym. powiększone, [b. ol.], o repr.
(12,5 x 18) szk. 1

publikacje w: Służba polek... cz. 2
s. 208-210, 218

2. Świt. 2013

1. WSK
Teleski osobowe

2. T.

3. oryg., 4,8 x 7,2

4.

5. Szczawiriska
maria

ps. "Czerne marie"

6. N.N

7. publik.

8. uwagi: opis na odwrocie fotogr.
(otówkiem)

maria Szczawiriska

self-organizacji z zagranicą

Przewodnicząca Centr. kierow. L&K

Z. Świt, 2013r.

art. Chomaz'kyy

Mar'ya Semenovskaya

Jednoz'nyy inzhener skhozmen

svobodnogo obrashch'eniya

i vskazaniya vskazaniya dzh

VIG L2K

1944

SICZAWIŃSKA Maria

